

Internetbijlage bij rapport 'Compensatie van schade aan natuurgebieden'

Beschrijving casussen

16 april 2014

Algemene Rekenkamer, Lange Voorhout 8, Postbus 20015, 2500 EA Den Haag .

Inhoud

1	Inleiding	1
2	Casus doortrekking van de Oosttangent te Heerhugowaard	2
3	Casus combitunnel Nijverdal	5
4	Casus verbreding A2 Everdingen-Deil en Zaltbommel-Empel	8
5	Casus stadsbrug Nijmegen	12
6	Casus uitbreiding jachthaven Hattem	15
7	Casus uiterwaardvergraving Avelingen	21

1 Inleiding

1

Voor het vervolgonderzoek *Compensatie van schade aan natuurgebieden* hebben wij zes praktijkgevallen (casussen) onderzocht. De wijze waarop de casussen zijn geselecteerd en de werkwijze in het casusonderzoek is beschreven in de internetbijlage *Verantwoording onderzoeksmethoden*, die eveneens is te raadplegen op www.rekenkamer.nl.

In deze internetbijlage geven wij een korte beschrijving van de casussen aan de hand van de volgende onderwerpen:

- de ingreep in het natuurgebied;
- de omvang van de schade aan de natuur die een gevolg is van deze ingreep;
- de soort natuur en het beschermingsregime;
- de initiatiefnemer van de ingreep en de bevoegde gezagen voor de ruimtelijke inpassing van de ingreep en de natuurcompensatie en voor het toezicht op de realisatie van de afspraken die hierover zijn gemaakt;
- de natuurcompensatiemaatregelen;
- de kosten van de natuurcompensatie;
- het beheer van de compensatienatuur;
- de bescherming van de compensatienatuur.

De informatie voor de casusbeschrijvingen werd verzameld in de periode april – augustus 2013 en is geverifieerd door de betrokken overheden en initiatiefnemers.

Voor alle casussen hebben we op basis van de projectinformatie gelijksoortige kaarten gemaakt. Deze kaarten tonen op een achtergrond van een luchtfoto waar de EHS zich bevindt, waar de ingreep de beschermde natuur raakt en op welke locatie de compensatie is of wordt gerealiseerd. De aanduiding van de ingrepen en compensatiepercelen zijn indicatief en geven geen exacte begrenzingen aan. De begrenzing van de EHS is wel exact en correspondeert met de begrenzing zoals gepresenteerd in ons rapport.

2 Casus doortrekking van de Oosttangent te Heerhugowaard

2

Kerngegevens

Soort natuurgebied: EHS

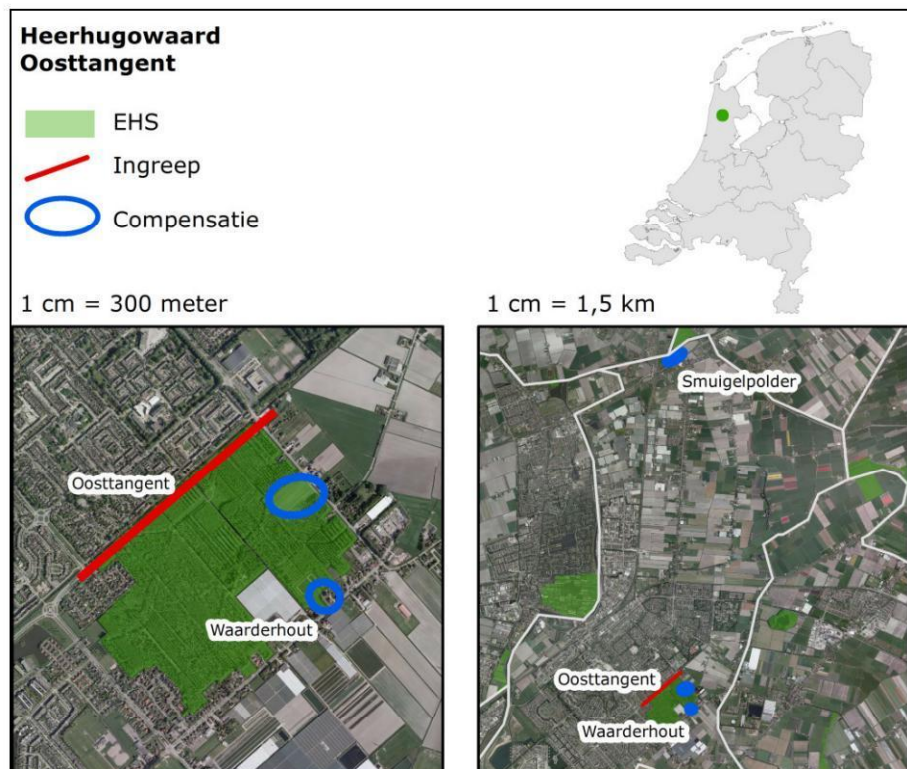
Beschermingsregime: Boswet en provinciale beleidsregels

Initiatiefnemer ingreep: gemeente Heerhugowaard

Bevoegd gezag natuurcompensatie: provincie Noord-Holland (voor begrenzing EHS), gemeente Heerhugowaard (voor vaststelling bestemmingsplannen), Ministerie van EZ (op grond van Boswet).

Ingreep

Om de hoofdwegenstructuur van Heerhugowaard te completeren wordt een belangrijke verkeersader binnen de gemeentegrenzen (de Oosttangent) doorgetrokken. De gemeente heeft het plan in maart 2009 vastgesteld. De ingreep zou eind 2013 gereed moeten zijn.

Schade aan de natuur

3

Een deel van het tracé van de weg loopt over een strook grond die nu de meest noordwestelijke grens vormt van de Waarderhout, een stadsbos in eigendom van Staatsbosbeheer en onderdeel van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Met de doortrekking van de weg is drie hectare bos verloren gegaan.

Natuurcompensatie

De gemeente Heerhugowaard is volgens de beleidsregel van de provincie en de Boswet verplicht om het verlies van drie hectare bos te compenseren met een kwaliteitstoeslagfactor van 1,5. De te compenseren oppervlakte is aldus bepaald op 4,5 hectare.

De gemeente is met de provincie overeengekomen dat de compensatienatuur op drie landbouwpercelen zal worden aangelegd.

Twee van de drie percelen grenzen aan de Waarderhout en hebben samen een oppervlak van 2,3 hectare. Enkele jaren geleden lagen deze percelen binnen de EHS. Omdat de eigenaren toen niet tot verkoop van de grond bereid waren en er toch geen geld was om alle gronden van de EHS als natuur in te richten heeft de provincie de begrenzing aangepast zodat de percelen buiten de EHS kwamen te liggen.

De eigenaren hebben nu toch met de verkoop van de grond ingestemd, op voorwaarde dat zij toestemming kregen een deel van het perceel als bouwgrond in te richten (rood voor groen). De natuurgronden zijn inmiddels ingericht en de bestemming van de bij de verkoop betrokken percelen is gewijzigd. Ook is er budget voor het beheer van de percelen die nu aan Staatsbosbeheer kunnen worden overgedragen. De provincie zal de percelen ook weer als EHS begrenzen. Per saldo is er door de ingreep en de compensatie voor de EHS een meer aaneengesloten natuur

ontstaan die als een verbetering kan worden gezien. Hiermee is de helft van de compensatieplicht gerealiseerd.

4

De resterende 2,2 hectare compensatienatuur moest worden gerealiseerd in de Smuigelpolder, zes kilometer ten noordoosten van de Waarderhout. De provincie wil daar een landgoederenzone ontwikkelen, waarbij deze compensatienatuur wordt ingepast. Omdat de gebiedsontwikkeling op deze locatie nog niet ver genoeg gevorderd is, wordt dit deel van de compensatieplicht niet binnen de afgesproken termijn gerealiseerd. In de compensatieovereenkomst tussen provincie en gemeente is vastgelegd dat de gemeente dan de mogelijkheid heeft dit deel van de compensatieplicht financieel te compenseren.

Kosten van de natuurcompensatie

De kosten van de natuurcompensatie zijn begroot op ongeveer 10% van de kosten van de ingreep. Volgens de gemeente zijn dit grove ramingen. De werkelijke kosten waren ten tijde van het onderzoek nog niet bekend.

Beheer van de compensatienatuur

De gemeente heeft geld gereserveerd voor het beheer van de compensatiegebieden.

Het beheer van de twee percelen in de Waarderhout zal worden overgedragen aan Staatsbosbeheer, die ook de rest van het bos beheert. De gemeente betaalt het beheer van de twee compensatiepercelen. Voor het compensatiegebied in de Smuigelpolder is het beheer nog niet geregeld, in afwachting van de planvorming voor de landgoederenzone. Of het gereserveerde budget voor de compensatie in de Smuigelpolder daadwerkelijk nodig is, hangt af van de realisatie van de landgoederenzone. De vorming van zo'n landgoederenzone biedt naast fiscale voordelen voor de exploitant de mogelijkheid om de beheerslasten van de nieuwe natuur te financieren.

Bescherming van de compensatienatuur

Het is aan de provincie om de EHS te herbegrenzen. Tot die tijd vallen de percelen waarop natuurcompensatie heeft plaatsgevonden niet binnen de EHS. De provincie gaf aan de intentie te hebben de natuurcompensatiegebieden als EHS te begrenzen.

3 Casus combitunnel Nijverdal

5

Kerngegevens

Soort natuurgebied: EHS

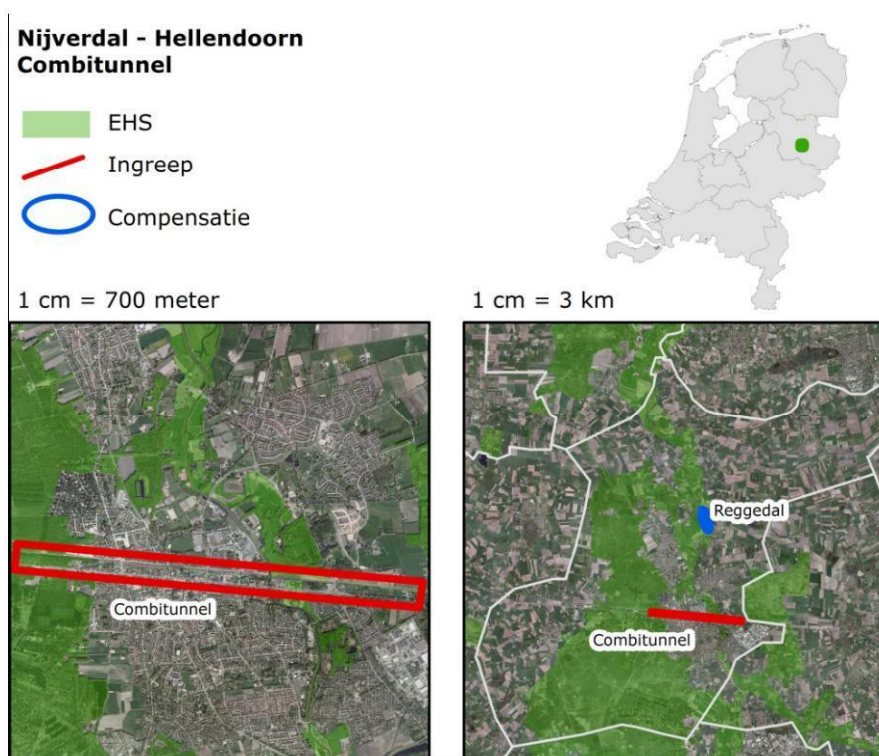
Beschermingsregime: Natuurbeschermingswet 1998, Boswet, Flora- en Faunawet, provinciale verordening ruimte, algemene handreiking van de provincie, beleidsregels Ruimtelijke Plannen van de provincie en het Bestemmingsplan Rijksweg 35 en spoor gemeente Hellendoorn (21 juni 2005, nr. 05.5182).

Initiatiefnemer ingreep: Rijkswaterstaat

Bevoegd gezag natuurcompensatie: minister van IenM (voor vaststellen Tracébesluit voor aanleg rijksweg), provincie Overijssel (voor aanpassing EHS-begrenzing), gemeente Hellendoorn (voor vaststelling bestemmingsplannen), Ministerie van EZ (op grond van Boswet).

Ingreep

De rijksweg N35 loopt dwars door het centrum van Nijverdal. Om de doorstroming en de leefbaarheid te verbeteren wordt de weg verlegd en (gedeeltelijk) ondertunneld. Om daarvoor ruimte te maken wordt de aanwezige spoorlijn verplaatst en gedeeltelijk in een tunnelbak gelegd. Naar verwachting zullen de werkzaamheden eind 2014 gereed zijn.

Schade aan de natuur

De aanleg van de infrastructuur tast natuurwaarden aan, onder meer doordat de bestaande doorsnijding (N35) van een ecologische verbinding (Reggedal) en de provinciale EHS (Sallandse Heuvelrug en Wierdense Veld) wordt verplaatst. In totaal gaat er 8,87 hectare bosgebied en 0,74 hectare grasland verloren. Bij de nadere uitwerking van het Rijkswaterstaatgedeelte van een van de aansluitingen op het Combiplan (de noord-zuidverbinding) is gebleken dat nog eens 0,4 hectare bosgebied en 0,1 hectare natuur (poel) verloren gaan. Verder zal in een gebied van 6,1 hectare (4 hectare bosgebied en 2,1 hectare weidegebied) de geluids-overlast toenemen.

Natuurcompensatie

Rijkswaterstaat is verplicht natuurcompenserende maatregelen te treffen voor de ingrepen. Na toepassing van een compensatiefactor bleek in eerste instantie dat er maximaal 19,79 hectare natuur moest worden gecompenseerd. Hiervan bestond ongeveer 13 hectare uit bos. In tweede instantie zijn de hierboven vermelde 0,4 hectare extra bosgebied en de poel van 0,1 hectare in de berekening betrokken en omvatte de compensatieplicht een oppervlakte van 20,29 hectare. De compensatie mag echter geringer zijn als deze wordt gerealiseerd dichtbij de provinciale EHS of dichtbij bosgebied. In dat geval moet er ongeveer 17,8

hectare compensatienatuur worden gerealiseerd. Voor deze laatste optie heeft Rijkswaterstaat gekozen.

7

De natuurcompensatie zal plaatsvinden in het Reggedal. Er wordt hier nieuwe natuur aangelegd en een brug over een watervoerende fauna-passage verlengd. De verwachting is dat de natuurcompensatie eind 2014 geheel gereed zal zijn.

Kosten

Voor de natuurcompensatie is een budget van € 2,7 miljoen beschikbaar. De kosten van de natuurcompensatie beslaan ongeveer 1% van de kosten van de ingreep. Daarnaast is in het compensatieontwerp aangegeven dat met de aanleg van de faunapassages ongeveer € 0,4 miljoen is gemoeid. Deze kosten worden niet tot de compensatie gerekend maar tot mitigatie.

Beheer van de compensatienatuur

Rijkswaterstaat moet er conform de *Spelregels EHS* voor zorgen dat een vergoeding van de beheerkosten voor een periode van 25 jaar gewaarborgd is, bijvoorbeeld door er voor te zorgen dat het compensatiegebied in aanmerking komt voor beheerssubsidie. De Dienst Landelijk Gebied (DLG) van het Ministerie van EZ heeft namens Rijkswaterstaat voor een periode van 10 jaar afspraken gemaakt met de grondeigenaar over het beheer. De gemeente Hellendoorn probeert de partijen te brengen tot afspraken over een periode van 25 jaar, omdat naar de huidige inzichten de terreinbeherende organisatie na tien jaar niet kan rekenen op bekostiging via de Subsidieregeling Natuur en Landschap (SNL).

Bescherming van de compensatienatuur

De percelen die voor natuurcompensatie in aanmerking kwamen, lagen in de toenmalige (nog te realiseren) provinciale EHS. Doordat de provincie Overijssel nog geen juridische of bestuurlijke afspraken had gemaakt voor deze percelen, was duidelijk dat deze bij de herijking van de EHS daarbuiten zouden komen te liggen. Door de natuurcompensatiegelden in deze gebieden in te zetten, kon daar alsnog natuur worden gerealiseerd. De gebieden zijn om deze reden niet ontgrensd, maar zijn bij de herijking van de EHS per 3 juli 2013 binnen de EHS blijven liggen. Rijkswaterstaat heeft voor deze compensatie binnen de EHS schriftelijk toestemming van de provincie verkregen.

4 Casus verbreding A2 Everdingen-Deil en Zaltbommel- Empel

8

Kerngegevens

Soort natuurgebied: EHS

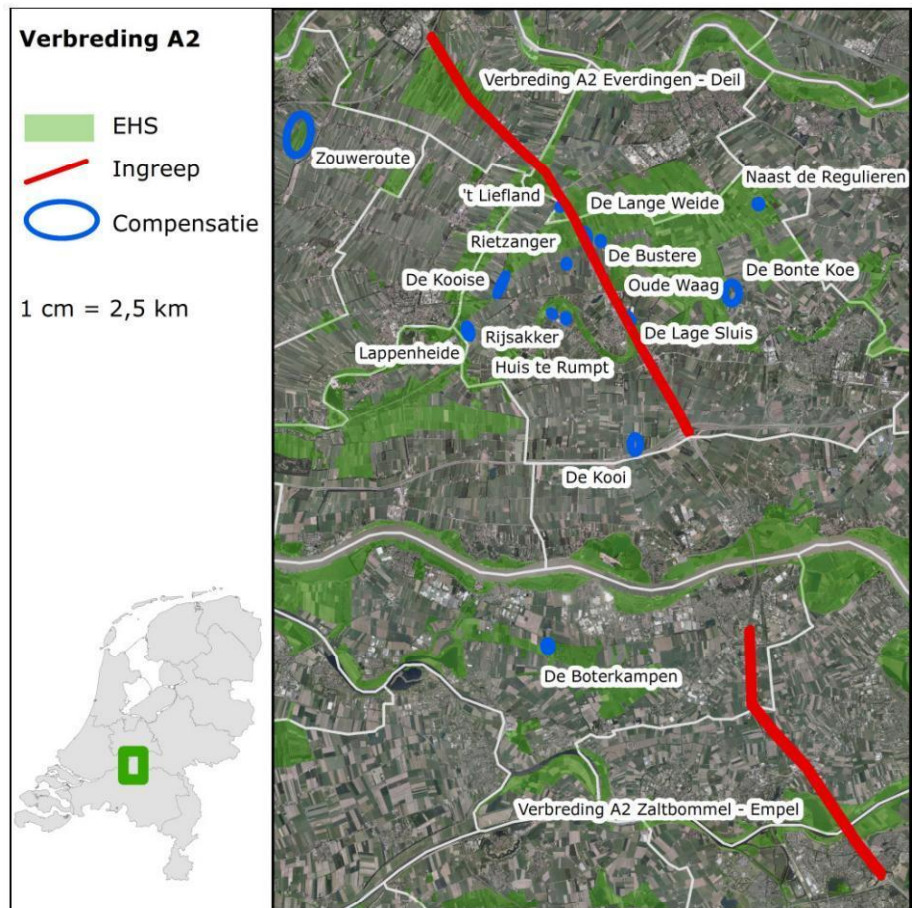
Beschermingsregime: EHS, Boswet, Structuurschema Groene Ruimte en provinciale beleidsregels

Initiatiefnemer ingreep: Rijkswaterstaat

Bevoegd gezag natuurcompensatie: minister van IenM (voor vaststellen Tracébesluit voor aanleg rijksweg), provincies Utrecht, Zuid-Holland en Gelderland (voor vergunningverlening aanpassing EHS-begrenzing), gemeenten Culemborg, Geldermalsen, Neerijnen, Zaltbommel en Maasdriel (voor vaststelling bestemmingsplannen en omgevingsvergunningen), Ministerie van EZ (op grond van Boswet).

Ingreep

De verbreding van 22 kilometer autosnelweg (A2) tussen de knooppunten Everdingen en Deil (17 km) en tussen de aansluiting Zaltbommel en knooppunt Empel (5 km) is in 2010 gereed gekomen. In het oorspronkelijke Tracébesluit van 2000 ging het om een verbreding naar 2x3 rijstroken. In 2008 is het Tracébesluit gewijzigd en werd voor het traject Everdingen-Deil besloten tot een verbreding naar 2x4 rijstroken.

9

Schade aan de natuur

Op vijf plaatsen doorsnijdt de verbreding van de A2 de EHS en lokale natuurgebieden en worden natuurwaarden aangetast. In Gelderland wordt 13,4 hectare natuurterrein en 21 hectare bos aangetast, in Zuid-Holland 10,1 hectare natuurterrein en 14,3 hectare bos. In totaal gaat het om 58,9 hectare. De extra uitbreiding van drie naar vier rijstroken per rijbaan veroorzaakte geen extra natuurschade omdat in het oorspronkelijke besluit reeds ruimte voor een vierde rijstrook was gereserveerd.

Natuurcompensatie

Het oppervlak van de te compenseren natuurschade is vermeerderd met een toeslag van 30% (beleid provincie Gelderland) en afgerond op hele kadastrale percelen en/of logische perceelgrenzen 'in het veld'. Het totaal gerealiseerde oppervlak aan compensatienatuur en compensatiebos omvat 71,4 hectare en is gerealiseerd op veertien verschillende locaties in Gelderland en één locatie in Zuid-Holland. Alle vijftien locaties hebben voorafgaand aan de inrichting een groene bestemming gekregen. Door

deze bestemmingswijziging is de waarde van de grond afgenomen. Alle particuliere eigenaren die meedoen aan de natuur- en boscompensatie (tien locaties) hebben voorafgaand aan de inrichting met Rijkswaterstaat een overeenkomst met kwalitatieve verplichtingen gesloten waarin ook de vergoeding voor de afwaardering van de grond is opgenomen. Voor de overige vijf locaties (op percelen die eigendom zijn van het Rijk) heeft Rijkswaterstaat een natuurbeheerovereenkomst gesloten met stichtingen voor particulier natuurbeheer. Tot 2022 zal de Dienst Landelijk Gebied controleren of de verplichtingen worden nagekomen.

10

De natuurcompensatie is in 2013 gerealiseerd (planning was 2010). Om de natuurcompensatiegebieden onder de aandacht te brengen van het publiek heeft Rijkswaterstaat een boekje uitgegeven met een fietsroute langs de compensatiegebieden.

Kosten

De kosten van de natuurcompensatie bedragen zijn zo'n € 5,6 miljoen; dat is ongeveer 1,5% van de kosten van de ingreep.

Om de geluidsbelasting te verminderen is over het gehele tracé gebruikgemaakt van geluidarm asfalt (ZOAB). Verder zijn er twee ecoducten in het tracé opgenomen en een extra brede ecopassage in de brug over de Linge, waarin tevens een paaiplaats voor vissen is gerealiseerd. Deze mitigerende maatregelen kosten aanmerkelijk meer dan de compensatiemaatregelen. Alleen voor het ecoduct bij Vianen gaat het naar schatting al om € 9 miljoen. De bouw van dit ecoduct was extra duur omdat het 2x4 rijstroken, een fietspad en watergangen moet overbruggen.

Beheer van de compensatienatuur

De Dienst Landelijk gebied (DLG) en Rijkswaterstaat hebben in 2012 een overeenkomst over het beheer van de natuurcompensatiegebieden gesloten. Deze regelt dat particulieren tien jaar lang betaald krijgen voor het beheer en onderhoud van natuurcompensatiegebieden en dat DLG toeziet op het uitvoeren van dit beheer en onderhoud.

In deze periode mogen de beheerders / eigenaren geen andere natuurbeheervergoedingen van de overheid aanvragen.

De overige vijf natuurcompensatielocaties zijn staats-eigendom en door middel van een dertigjarige erfpachtovereenkomst in beheer gegeven bij particuliere natuurbeheerstichtingen.

Bescherming van de compensatienatuur

11

De gerealiseerde objecten worden beschermd door het bestemmingsplan waarin zij de bestemming natuur hebben gekregen. De compensatiegebieden maken geen deel uit van de EHS. Volgens DLG en de gemeente is de provincie Gelderland niet van plan de compensatiepercelen aan de EHS toe te voegen.

5 Casus stadsbrug Nijmegen

12

Kerngegevens

Soort natuurgebied: Natura 2000, EHS en staatsnatuurmonument

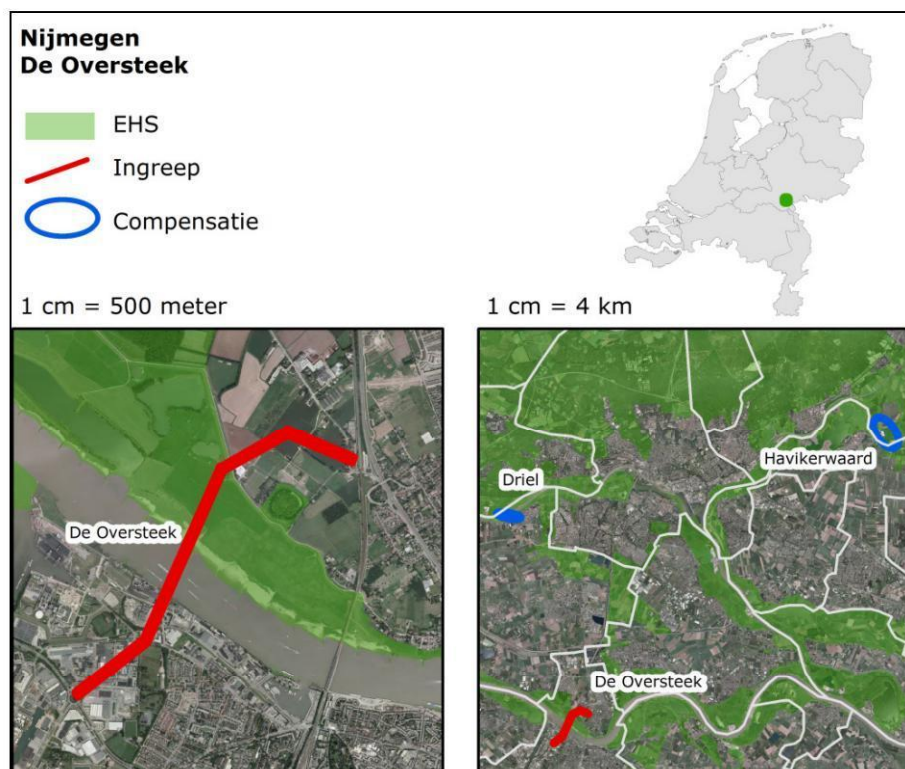
Beschermingsregime: Vogelrichtlijn, Natuurbeschermingswet 1998, Flora- en faunawet en provinciale beleidsregels

Initiatiefnemer ingreep: gemeente Nijmegen

Bevoegd gezag natuurcompensatie: provincie Gelderland (voor Natuur- beschermingswetvergunning en begrenzing EHS), gemeenten Nijmegen, Overbetuwe en Rheden (voor bestemmingsplan stadsbrug en voor compensatiegebieden), Ministerie van EZ (voor begrenzing en aanwijzing Natura 2000-gebieden en ontheffing op grond van Flora- en faunawet).

Ingreep

Om Nijmegen een betere verkeersontsluiting te geven, besloot de gemeente Nijmegen in 2008 om een tweede stadsbrug over de Waal te bouwen. De brug zal eind 2013 worden geopend.

Schade aan de natuur

De nieuwe stadsbrug wordt gebouwd in het Vogelrichtlijngebied Uiterwaarden Waal. Dit gebied maakt niet alleen deel uit van het Natura 2000-netwerk maar ook van de Ecologische Hoofdstructuur. Door de aanleg van de brug wordt 9,1 hectare ongeschikt als leefgebied voor verschillende soorten vogels; bovendien gaat 54,14 hectare in kwaliteit achteruit door de verstoring die het verkeer over de brug veroorzaakt. De compensatieopgave is vastgesteld op 36,08 hectare.

Natuurcompensatie

De gemeente Nijmegen wilde de natuurschade compenseren in de Oosterhoutse waarden. Deze uiterwaarden van de Waal grenzen aan het Natura 2000-gebied Uiterwaarden Waal en liggen dicht bij de stad Nijmegen. Daardoor zou het natuurcompensatiegebied meerwaarde hebben voor de inwoners van Nijmegen.

De provincie Gelderland en het toenmalige Ministerie van LNV gaven voor deze locatie echter geen goedkeuring, omdat het gebied al begrensd was als nieuw in te richten EHS-natuur. Daardoor zou de compensatienatuur niet additioneel zijn ten opzichte van het vastgestelde beleid. Daarbij werd niet meegewogen dat voor de inrichting van het nieuwe EHS-gebied geen geld beschikbaar was, en dat de compensatie in die zin wél additionele waarde zou kunnen hebben.

De gemeente Nijmegen heeft vervangende compensatiegebieden gevonden op twee locaties verder weg van de stad. In de Havikerwaard bij Landgoed Middachten wordt het verlies van 32,77 hectare leefgebied voor overwinterende watervogels gecompenseerd, door aanpassing van het beheer. In dit gebied wordt ruim 50 hectaren zo beheerd, dat het een geschikte overwinteringsplaats wordt voor grote groepen ganzen. Daarnaast is een bufferzone gecreëerd van 15 ha. Verder worden in de uiterwaarden van Driel op een oppervlakte van 3,31 hectare habitats voor vogels aangelegd.

Kosten van de natuurcompensatie

De kosten van de natuurcompensatiemaatregelen bedragen minder dan 1% van de totale kosten van de stadsbrug en zijn betaald door de initiatiefnemer, de gemeente Nijmegen. In dit bedrag is de afkoop van het beheer van de compensatiepercelen voor 99 jaar inbegrepen.

Beheer van de compensatienatuur

14

De bouw van de stadsbrug en de wijze van natuurcompensatie is in december 2008 door het Ministerie van EZ gemeld aan de Europese Commissie. Omdat de schade geen prioritaire soorten of habitats betrof, was geen goedkeuring vooraf van de Europese Commissie vereist. De gemeente Nijmegen heeft afspraken over het beheer en een vergoeding daarvoor vastgelegd in een overeenkomst met de particuliere eigenaren van de compensatiegebieden. Deze overeenkomsten zijn in 2010 ondertekend en het gebied bij Driel is inmiddels ingericht.

Bescherming van de compensatienatuur

Het compensatiegebied bij Driel ligt binnen de categorie 'EHS-verweving'¹ van de provincie en is in het bestemmingsplan Buitengebied Overbetuwe bestemd als natuur. In de ontwerp-omgevingsvisie van de provincie Gelderland wordt deze locatie opgenomen in het Gelders Natuurnetwerk, waarmee het onder een beschermingsregime valt dat vergelijkbaar is met het beschermingsregime voor EHS-natuur. Het Ministerie van EZ is niet voornemens dit gebied als Natura 2000-gebied aan te wijzen.

De compensatielocatie in de Havikerwaard (Middachten) was niet gelegen in de EHS en wordt in de ontwerp-omgevingsvisie van de provincie ook niet opgenomen binnen het Gelders Natuurnetwerk. De compensatielocatie is in de ontwerp-omgevingsvisie wel als ganzenfoerageergebied opgenomen. Op verzoek van de provincie is het Ministerie van EZ van plan de Natura 2000-begrenzing uit te breiden, waardoor het gehele natuurcompensatiegebied Havikerwaard zal worden beschermd onder de Vogelrichtlijn. Vooral nog is de beschermingsstatus van de compensatiegebieden echter lager dan die van de natuur die is aangetast c.q. verloren gegaan bij de stadsbrug.

¹ EHS-verweavingszones zijn natuurlijke landschappen waar de provincie nieuwe natuur wil realiseren. Ontwikkelingen in deze zone worden onder voorwaarden toegestaan, wanneer deze ontwikkelingen tegelijkertijd bijdragen aan de realisering van natuurdoelen.

6 Casus uitbreiding jachthaven Hattem

15

Kerngegevens

Soort natuurgebied: Natura 2000 en EHS

Beschermingsregime: Vogelrichtlijn, Natuurbeschermingswet 1998, Flora- en faunawet en provinciale beleidsregels

Initiatiefnemer ingreep: Recreatiegemeenschap Veluwe Onroerend Goed B.V.

Bevoegd gezag natuurcompensatie: provincie Gelderland (voor ontgrondingsvergunning, Natuurbeschermingswetvergunning en herbegrenzing EHS), gemeente Hattem (voor bestemmingsplan), Ministerie van EZ (voor begrenzing en aanwijzing Natura 2000-gebied)²

Ingreep

De jachthaven van Hattem is uitgebreid en heeft nu 240 ligplaatsen (voorheen 80). De planvorming en vergunningstrajecten zijn in 2008 afgerond. De uitbreiding van de jachthaven kwam gereed in 2010.

Schade aan de natuur

Door de uitbreiding van de jachthaven is 3,9 hectare natuur (weiland) verloren gegaan. Het gaat om EHS-gebied dat ook binnen het Natura 2000-gebied Uiterwaarden IJssel (Vogelrichtlijngebied) valt. Het is een beschermingszone voor diverse habitats met bijzondere vegetatie en voor diverse vogelsoorten. Bezien vanuit de doelen voor het Natura 2000-gebied is met de havenuitbreiding vooral het leefgebied van de kwartelkoning aangetast. De aangetaste natuurwaarde vanwege de EHS betrof vooral weidevogels en bijzondere soorten vegetaties (o.a. kievitsbloemhooilanden).

² Het Ministerie van EZ is verder niet bij deze casus betrokken. De getroffen maatregelen moeten volgens het ministerie worden gezien als 'mitigatie' waarmee significant negatieve effecten volledig zijn weggenomen. In dergelijke gevallen vervalt de compensatieplicht en behoeven het ministerie en de Europese Commissie niet van de ingreep en de maatregelen in kennis te worden gesteld.

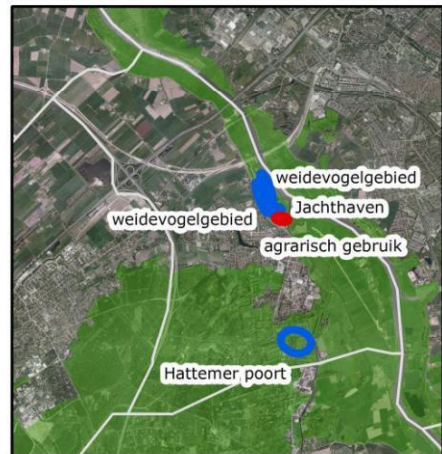
Hatterm Jachthaven

1 cm = 300 meter

1 cm = 1,5 km

16

Natuurcompensatie

In de aanvankelijke Natuurbeschermingswetvergunning die de provincie wilde verlenen voor de uitbreiding van de jachthaven waren geen natuurcompensatievoorschriften opgenomen. De Gelderse Natuur- en Milieufederatie en de Vereniging Landschap en Milieu Hatterm maakten hiertegen bezwaar en werden door de bezwarencommissie van de provincie in het gelijk gesteld.

Overleg tussen de bezwaarmakende organisaties, de RGV Onroerend Goed B.V. (eigenaar van de jachthaven) en de gemeente Hatterm resulteerde in een private overeenkomst waarin op 6 mei 2008 de compensatiemaatregelen werden vastgelegd. De Natuur- en Milieufederatie en de Vereniging Landschap en Milieu hebben hun bezwaar ingetrokken met het sluiten van deze overeenkomst. De overeengekomen natuurcompensatiemaatregelen zijn niet opgenomen in de Natuurbeschermingswetvergunning. De provincie vond dat de overeenkomst voldoende waarborg vormde voor de compensatie. De provincie keurde op 13 mei 2008 het bestemmingsplan voor de uitbreiding van de jachthaven goed.

Voorwaarden in de Natuurbeschermingswetvergunning

In de Natuurbeschermingswetvergunning die de provincie op 11 juli 2007 verleende zijn onder meer enkele voorwaarden opgenomen die de schade aan de natuur moeten beperken:

- Twee weidevogelpercelen krijgen in het bestemmingsplan de bestemming natuur;
- De huidige inrichting en ontwatering blijven in stand;
- Tussen 1 april en 22 juni worden geen activiteiten uitgevoerd die tot verstoring van weidevogels kunnen leiden, zoals beweiden, maaien, rollen, slepen, scheuren, frezen, doorzaaien, bemesten en toepassen van chemische bestrijding;
- De percelen worden elke zomer tweemaal gemaaid waarna het maaisel wordt afgevoerd;
- Nesten worden ontzien bij alle werkzaamheden en worden bij beweiding beschermd met een nestbeschermer;
- De knotwilgen ter plaatse worden om het jaar geknot;
- De weidevogels en kievitsbloemen worden jaarlijks geïnventariseerd;
- Er wordt geen verlichting toegepast die lichthinder oplevert voor de natuur;
- De werkzaamheden in het plangebied (uitbreiding jachthaven) mogen pas starten nadat aan de eerste vijf voorwaarden is voldaan.

De provincie Gelderland heeft deze voorwaarden bestempeld als mitigerende maatregelen. Zodoende was er uit hoofde van het beschermingsregime van Natura 2000 geen compensatieplicht.

Omdat de schadelijke effecten op het Natura 2000-gebied voorkomen zouden worden door mitigatiemaatregelen, hoefden de aantasting en de compensatiemaatregelen niet te worden gemeld bij de Europese Commissie. Om diezelfde reden is het compensatieplan niet getoetst door het Ministerie van EZ.

De mitigatie-maatregelen hadden op grond van de Natura 2000-regels en vergunningvoorwaarden gereed moeten zijn op het moment dat de fysieke schade werd veroorzaakt, in casu 2009-2010. Hieraan is niet voldaan omdat niet alle vergunningvoorwaarden medio 2013 waren nageleefd. Zo hadden de weidevogelpercelen nog geen natuurbestemming gekregen in het bestemmingsplan en werd een van de twee percelen niet als weidevogelgebied beheerd.

Uit hoofde van het beschermingsregime van de EHS is wél een natuurcompensatieplicht opgelegd. De totale opgave voor de natuurcompensatie uit hoofde van de EHS in de gesloten overeenkomst van 6 mei 2008 bedraagt 3,9 hectare. Vermeerderd met een door het beleid van de provincie Gelderland voorgeschreven toeslag van 30% ging het om 5,07 hectare.

In de overeenkomst staan de volgende fysieke compensatiemaatregelen:³

- De fysieke compensatie vindt plaats in (delen van) drie percelen direct ten noorden van het schadegebied. De drie percelen maken deel uit van het Natura 2000-gebied Uiterwaarden IJssel en liggen

³ In de jaren 2004-2006 heeft een ingenieursbureau advies uitgebracht over de omvang van de natuurschade en de te treffen compensatiemaatregelen. Dit advies is niet opgevolgd op verzoek van de Vereniging Landschap en Milieu Hattem, die prioriteit wilde geven aan weidevogels.

binnen de EHS. Deze percelen zouden beheerd worden als natuurgebied voor weidevogels. Het gaat in totaal om 9,8 hectare, waarvan 3,3 hectare oorspronkelijk eigendom was van de RGV Onroerend Goed B.V. (die de grond inmiddels heeft verkocht aan Bureau Beheer Landbouwgronden) en 6,5 hectare in eigendom van de gemeente Hattem.

- De betrokken percelen krijgen in het bestemmingsplan de bestemming natuur.
- De betrokken percelen worden doorgeleverd aan het Gelders Landschap, waarna deze organisatie ze als natuurgebieden gaat beheren.
- De gemeente Hattem neemt voor het gehele gebied ten noorden van de jachthaven de kosten van het beheer (maaien) gedurende een periode van zes jaar (2009-2014) voor haar rekening voor een bedrag van gemiddeld € 13.000 per jaar. De gemeente heeft de uitvoering hiervan overgedragen aan lokale weidevogelbeheerders en de Vereniging Landschap en Milieu.

De milieuorganisaties drongen aan op beheer van waardevolle natuurgebieden in de nabijheid van het aangetaste gebied. Omdat op de betreffende percelen al weidevogels aanwezig waren, is de oppervlakte van de compensatiemaatregelen veel groter dan de compensatieopgave.

De afgesproken fysieke compensatiemaatregelen zijn gedeeltelijk uitgevoerd. Twee van de drie percelen worden beheerd als weidevogelgebied. Het derde perceel, dat verkocht is aan Bureau Beheer Landbouwgronden, is verpacht voor agrarisch gebruik en wordt niet als weidevogelgebied of natuurgebied beheerd. De drie percelen zijn niet doorgeleverd aan het Gelders Landschap, vanwege een uitspraak van het Europese Hof dat natuurorganisaties en andere partijen gelijk behandeld moeten worden bij de overdracht van natuurgrond en dus niet grond 'om niet' overgedragen mogen krijgen.

Behalve de fysieke compensatie door weidevogelbeheer op de drie locaties grenzend aan c.q. nabij het schadegebied moesten de initiatiefnemer (RGV Onroerend Goed B.V.) en de gemeente Hattem op grond van de overeenkomst ook zorgen voor financiële compensatie. Deze zou primair worden ingezet voor de aankoop van niet-EHS-gronden, en secundair voor de ontwikkeling van de Hattemerpoort (gelegen ten zuiden van de jachthaven) als ecologische verbindingzone tussen de Veluwe en de IJsselvallei. De financiële compensatie bedroeg € 130.000 en dit bedrag bestond deels uit de opbrengst van de genoemde verkoop van grond aan Bureau Beheer Landbouwgronden. Het bedrag moest in een

fonds worden gestort voor de ontwikkeling van de Hattemerpoort. Dit fonds is echter niet opgericht en het geld is nog niet besteed aan de Hattemerpoort. Het hiervoor bestemde bedrag is sinds 2008 gereserveerd door de RGV Onroerend Goed B.V. en de gemeente. Het toezicht op de besteding van dat geld of een bestedingstermijn zijn niet contractueel geregeld.

19

Voor de uitvoering van de natuurcompensatiemaatregelen voor de aantasting van EHS-gebied waren geen termijnen afgesproken, maar uit bovenstaande blijkt dat ze medio 2013 (vijf jaar na besluitvorming en drie jaar na de uitbreiding van de jachthaven) slechts gedeeltelijk zijn uitgevoerd.

Kosten van de natuurcompensatie

De kosten van de natuurcompensatiemaatregelen bedragen indicatief 14 tot 20% van de uitbreiding van de jachthaven.

Beheer van de compensatienatuur

De gronden zijn nog niet overgedragen aan een terreinbeherende organisatie als het Gelders Landschap.

Het beheer van de compensatienatuur is voor een van de drie compensatiegebieden voor een periode van zes jaar geregeld.

De afspraak tussen de gemeente Hattem en de Milieuvereniging Hattem voor gebied ten noorden van jachthaven, loopt in 2014 af. Er zijn geen afspraken gemaakt over een vervolg van de overeenkomst. De gemeente laat een ander perceel na overleg met de Milieuvereniging Hattem niet beheren, omdat dan de natuurwaarden beter tot hun recht komen dan bij maaien.

De grond die verkocht is aan Bureau Beheer Landbouwgronden wordt nog niet als weidevogelgebied of als natuurgebied beheerd.

Bescherming van de compensatienatuur

De drie compensatiegebieden ten noorden van de jachthaven liggen binnen het Natura 2000-gebied Uiterwaarden IJssel. Het Natura 2000-gebied is niet herbegrensd, zodat de uitbreiding van de jachthaven nog steeds binnen de grenzen van het Natura 2000-gebied ligt. Op papier is het Natura 2000-gebied dus even groot gebleven, maar fysiek is het kleiner geworden.

De planologische bescherming als EHS-gebied zal vermoedelijk pas in de loop van 2014 worden gerealiseerd. De provincie moet de planologische bescherming (en herbegrenzing) van de betrokken gebieden als EHS-gebied nog formaliseren in haar nieuwe omgevingsvisie en in de nieuwe omgevingsverordening. De omgevingsvisie verkeerde medio juli 2013 nog in de ontwerpfase. In de ontwerp-omgevingsverordening zijn nu wel de percelen van de RGV Onroerend Goed B.V. opgenomen maar niet die van de gemeente.

De compensatiegebieden hebben nog geen natuurbestemming gekregen in het gemeentelijke bestemmingsplan. Wel heeft de gemeente Hattem een conceptbestemmingsplan opgesteld waarin de natuurbestemming van de compensatiepercelen is opgenomen.

7 Casus uiterwaardvergraving Avelingen

21

Kerngegevens

Soort natuurgebied: EHS

Beschermingsregime: Boswet, Flora- en faunawet, provinciale beleidsregels

Initiatiefnemer ingreep: Rijkswaterstaat, projectdirectie Ruimte voor de Rivier; verplichting tot compensatie en uitvoering daarvan overgedragen aan gemeente Gorinchem

Bevoegd gezag natuurcompensatie: provincie Zuid-Holland (voor omgevingsvergunning milieu, ontgrondingsvergunning en begrenzing EHS), gemeente Gorinchem (voor aanpassing bestemmingsplan en verlenen omgevingsvergunning), Ministerie van EZ (voor ontheffing op grond van Flora- en faunawet en op grond van Boswet)

Ingreep

De ingreep betreft de aanleg van een nevengeul langs de Boven Merwede, in de uiterwaarden bij het bedrijventerrein Avelingen in Gorinchem.

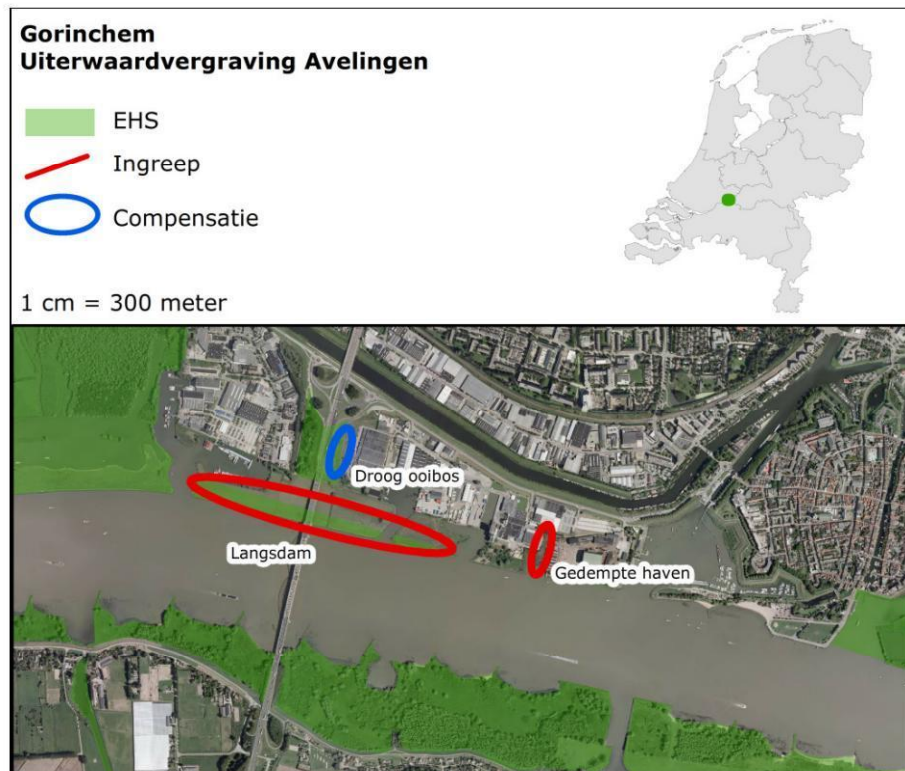
De ingreep maakt deel uit van het programma Ruimte voor de Rivier van Rijkswaterstaat en is bedoeld om meer capaciteit te krijgen voor waterafvoer. Ook kunnen de watergebonden bedrijven door de ingreep hun activiteiten uitbreiden en ontstaan er nieuwe vestigingsmogelijkheden.

De nevengeul is gesitueerd tussen de rivier en het bedrijventerrein.

De geul wordt door een groene landtong (langsdam) gescheiden van de rivier. De geul is niet helemaal doorvaarbaar, want onder de Merwede-brug ligt een onderwaterdrempel die bij laagtij en gemiddelde waterstanden droog valt.

Met realisering van het plan wordt een oppervlak van circa 13 hectare grasland vergraven. Een deel hiervan zal onderdeel vormen van de nieuwe langsdam, die een oppervlakte van 5,6 hectare krijgt. Het overige deel wordt ontgraven ten behoeve van de geul. Twee kleine insteekhavens (circa 0,7 hectare) worden gedempt. Ook zal de toegang naar de grote insteekhaven, waar deze de langsdam doorkruist, worden gedempt. Netto neemt het oppervlak groen dus af met 7,4 hectare. Dit komt ten gunste van de geul.

Dit project zal naar verwachting eind 2013 gereed zijn.

22

Schade aan de natuur

Het plangebied bevindt zich in de EHS en maakt deel uit van de Ecologische Verbindingszone Merwede uiterwaarden. De provincie Zuid-Holland heeft een ontheffing verleend op basis van de Ontgrondingswet (onder verwijzing naar de Natuurbeschermingswet 1998).

Op de plek waar de nevengeul wordt gegraven verdwijnen de uiterwaarden met intensief beheerd voedselrijk grasland. Netto neemt het oppervlak groen af met 7,4 hectare. Het aan te tasten gebied kende geen hoge natuurwaarden.

Natuurcompensatie

De compensatiemaatregelen maken integraal onderdeel uit van het planontwerp en worden gerealiseerd binnen het plangebied. Ter compensatie van de ingreep in de EHS zou oorspronkelijk een nat ooibos en natuur worden aangelegd op een langsdam tussen de rivier en de nieuwe geul. De langsdam, gekenmerkt door kale slikkige oevers die overgaan in grasland, wordt optimaal ecologisch ingericht om als ecologische verbindingsszone te kunnen dienen. De langsdam heeft via een drempel onder de Merwedebrug verbinding met het groen op de vaste oever. Tevens kan in een gedempte insteekhaven rietland en struweel tot ontwikkeling komen.

Het natte ooibos is uiteindelijk niet aangelegd. De kosten voor het verplaatsen van kabels en leidingen ter plaatse bleken te hoog. In plaats van het natte ooibos is nu (met toestemming van de provincie) een droog ooibos in de oksel van de A27 aangewezen als compensatiegebied; dit gebied zal worden begrensd als EHS.

Het project, inclusief de natuurcompensatie, zal naar verwachting eind 2013 compleet gereed zijn.

23

Kosten van de natuurcompensatie

De kosten zijn niet apart zichtbaar gemaakt in een overzicht van projectkosten, maar volgens de gesprekspartners zijn de kosten gering.

Beheer van de compensatienatuur

Het beheer van de compensatienatuur bij de nieuwe nevengeul is nog niet geregeld. Volgens Rijkswaterstaat worden waarschijnlijk in het najaar van 2013 bestuurlijke afspraken gemaakt. Waarschijnlijk zal het Rijks- vastgoed- en Ontwikkelingsbedrijf, eigenaar van de gronden, het beheer opdragen aan een boer die al in het gebied maait. De boer zal ook de langsdam, die als compensatiegebied is aangewezen, gaan maaien (extensief beheer).

Bescherming van de compensatienatuur

De langsdam en het ooibos krijgen de bestemming natuur in het gemeentelijke bestemmingsplan en ook een natuurfunctie (= EHS) op provinciale kaarten. Ook op de kaarten bij de provinciale structuurvisie zullen de langsdam en het ooibos worden opgenomen als deel van de EHS. De provincie heeft in het gebied 'stepping stones voor de natuur' voor ogen. Het rietveld (de gedempte haven) blijft de bestemming bedrijventerrein houden.